

NAGY KATALIN

„MESE, MESE, MÁTKA...”

A MESE SZEREPE A NEVELŐ-OKTATÓ MUNKÁMBAN

Brenner János Óvoda,
Általános Iskola és Kollégium
Szombathely

2008.

Mottó:

*„Tegyük szomjassá a gyermeket, amennyire csak lehet.
Teremtsünk hozzá megfelelő körülményeket!
Szülessen meg benne a belső hívó hang a kívánatos táplálékhoz.
Akkor fel fognak csillanni a szemek, ki fognak nyílni a szájak,
meg fognak mozdulni az izmok.”*

(C. Freinet)

I. BEVEZETŐ GONDOLATOK

*„Azt a ... nyelvet, melyet örökbe kaptunk,
új szellemmel fényezve, csorbíthatatlanul át kell adnunk utódainknak.”*
(Kosztolányi Dezső)

A 21. században gyors társadalmi változásokat élünk meg. Ez hatással van a nyelvünkre is, mely napjainkban erőteljesen kezd elszegényedni. Más nyelvekből, fordítás nélkül átvett úgynevezett „nemzetközi kifejezések” beépülése sem színesíti, gazdagítja, sokkal inkább „uniformizálja” nyelvünket.

A társadalom mesterségesen teszi ezt, azért, hogy csak arról gondolkozzanak az emberek, amit megengednek nekik. Bizonyos szavak szinte észrevétlenül eltűnnek a köznapi szóhasználatból. Ki beszél pl. félő tiszteletéről, hűségről, kötelességtudásról, szolgálatról? De a modern, humán tudományok – pszichológia, szociológia, pedagógia – zsargonja is hozzájárul a lelki elszegényedéshez. Pl. a nevelésben a „dicséret” szó helyett az „erősítést” használják. Vagy: a fiatal nem a „nevelés által érik személyiséggé”, hanem „a megfelelő tanítási folyamat útján történik a perszonalizálódás és szocializálódás.”

Hamis jelszavakat vetnek föl, ezekkel kiszámíthatatlan érzelmi hullámzást előidézve.

„Morális szabadság.”

*„Sok ember úgy érti, hogy szabadon lehessen
mindenféle bűnnek a rabja.”*

Gárdonyi Géza füveskönyve (Égre néző lelkek)

S ha az érzelmeket már bizonyos irányba terelték, akkor a fiatalok világnézete ennek megfelelően alakul. Többé nem tudja a dolgokat a valóságnak megfelelően látni, értékelni.

Egyidejűleg azonban tömegkommunikációs eszközök is hatnak a gyermek nyelvi fejlődésére. Napjainkban Lörincze és más nyelvészek jóvoltából szinte kulturális intézmény lett a nyelvművelés. Az élőbeszéd, a szóbeli kommunikáció

(és az ezzel járó gesztusok és mimikák rendszere) egyre érdektelenebbé válik, elsorvad. A gyermek nyelvhez való viszonyának elsősorban a családban kell növekednie, optimális esetben 3 éves kor után ezt folytatja az óvoda. Intézményünkben központi szerepe van az anyanyelvi, kommunikációs nevelésnek, a társas kapcsolatok fejlesztésének. Áthatja a nevelés minden területét, szinte a nap minden percében jelen van. Jelrendszere: a mozgás, a zene, a kép, a szó. Az anyanyelv jelenti a gyermek számára a kapcsolatot a természettel, az emberi környezettel és egybekapcsolja az istenivel. Fontos tartalma van: megerősíti az érzelmi összetartozást. Az anyanyelvi nevelés egyik eszköze az irodalomhallgatás (népmesék, műmesék, reális történetek, elbeszélések). Mégis a népmesét tartjuk legértékesebbnek. Hiszen ez a magyar nyelvnek olyan „kincseskamrája”, melyből nem csak a nyelvet, de a magyar ember észjárását is megtanulhatja a gyermek.

II. FOGALMAK

KULTÚRA

A kultúra kifejezés a latin *cultura* szóból ered. A fogalom tartalma a történelem folyamán erősen megváltozott, ma már többértelművé vált. Eredetileg jelentése: megművelni (a földművelő tevékenységben). Cicerónál azonban a lélek megművelése, nevelése értelmet kapta. A 18. században már a művelt ember életmódjára vitték át a fogalmat (kulturált személyek). A felvilágosodás idején tovább sérült jelentése: társadalmi rétegek, majd egész társadalmak jellemére alkalmazták. Emellett kifejezte mindazon művek összességét, amelyet az ember alkotó tevékenysége hozott létre.

Hagyományos értelemben: minden egyénnek, csoportnak, társadalomnak megvan a maga kultúrája, mely nézetekből, nyelvből és tudásból rakódik össze. Tehát a kultúra általában az emberi élet jellemzője, ugyanakkor éppen a kultúra az, ami megkülönbözteti az egymástól eltérő, területileg és történetileg elkülönülő emberi közösségeket. Gondoljunk csak arra, milyen jelentős különbségek vannak például egy indiai és egy magyar ember szokásai, gondolkodása, öltözködése, a hatalommal szembeni viselkedése között. Itt található a kultúra személyiségformáló ereje is.

Napjainkban a kultúra fogalmába beletartozik az életmód és a világ értelmezési módja is. Visszatükröződnek benne a nemzedékről nemzedékre átadott viselkedésminták, értékek, hitek, ideológiák, tudás, szokások.¹

Mint egyfajta módja az életnek, értelmet és rendet jelent az egyes csoportok és közösségek számára. Nem statikus állapot, hanem folytonos változásban, sőt fejlődésben létezik. Az emberek együttélésének és az együtt végzett munkának a terméke. Összetett jelenség, számos elem alkotja. A kultúra elemeinek leggya-

koribb terjedési módja az emberi érintkezés, a kommunikáció mellett a diffúzió. Egy elem átvétele rendszerint annak módosítását is jelenti. Minden megújuló embercsoport kifejleszt és táplál egy sajátos kultúrát, s ahogyan idővel változik a tagság összetétele, úgy tükröződnek a kultúrában az új tagok által hozzáadott dolgok és a régiek sajátos értékeinek elvesztése. Akár egy társadalom, akár egy szervezet működése szempontjából rendkívül fontos.

KOMMUNIKÁCIÓ

A kommunikáció a latin *communicatio*, közlés, közlésfolyamat szóból származik. A kommunikációs folyamat lényege a közlés, amelyet meghatározott kommunikációs csatornákon keresztül olyan jelzések közvetítenek, amelyek egy adott kultúrán belül mindenki számára azonos értelemmel, jelentéssel bírnak.

A kommunikálás történhet nyelvi úton, szavakkal (verbális kommunikáció) és nem nyelvi jelekkel (nem verbális kommunikáció). Ez a két folyamat elválaszthatatlanul összefonódott, tekintet nélkül a kulturális hovatartozásra. A szavak és mozdulatok kiszámíthatóan kapcsolódnak egymáshoz. A verbális közlést elsősorban információk átadására használják, míg a nem verbális csatorna az emberek egymás iránti magatartásának kifejezését, egyes esetekben a verbális közlés helyettesítését szolgálja.

Az óvodai nevelés folyamatában, különösen az óvónői mesemondásnál mindkettőnek nagyon nagy szerepe van.

A kommunikációs elméletek általában négy alapvető szabályt fogalmaznak meg:

1. Nem lehet nem kommunikálni. Adott esetben a hallgatás, a félrenézés, a halandzsza beszéd is mind-mind kommunikatív értékű gesztus. Ha egyáltalán nem akarunk kommunikálni, azt is csak kommunikáció útján tudjuk közölni.
2. Vélt érdekeink határozzák meg észlelésünket és cselekvésünket. Minden embernek sajátos, egyéni modellje van a világról. Minél jobban ismerjük mások modelljét, annál hatékonyabban tudunk vele kommunikálni.
3. Minden kommunikációnak van egy tartalmi és egy kapcsolati oldala. A kommunikáció értéke az az üzenet, amelyet fogadnak (a következtetés, melyet levonnak) és nem az az üzenet, amelyet elküldtek. (Nem az az igazság, amit X mond, hanem az, amit Y megért.)
4. Az emberek közti kommunikáció szintetikus vagy kiegészítő módon zajlik. Szintetikus kapcsolatok például a baráti viszonyok, az azonos beosztású munkatársak kapcsolata, vagy egy csoport kapcsolata. Kiegészítő kapcsolat: az orvos-beteg, az óvónő-gyerek, a vezető-beosztott, a szülő-gyerek kapcsolatok.

A kommunikációs képesség egy életen át fejleszthető, és javítja a személyes kapcsolatokon keresztül a mentális állapotot. Ezt elsősorban az anyanyelvi kultúra fejleszti. A sikeres szocializáció és társadalmi beilleszkedés feltétele is a jó kommunikációs készség.

III. TÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEK

*„A jelent csak a múltból lehet megérteni,
a jövőt pedig a múlt alapján felépíteni.”*
(Babits Mihály)

Magyarországon a rendszerváltás után ismét előtérbe került a vallás. Ezen időszak politikai átalakulásai tették lehetővé, a társadalmi elvárások pedig szükségessé az egyetemes emberi értékekhez való visszatérést. Újraéledtek az egyházi óvodák. Újraéledtek, hiszen a múltban is voltak óvodái a nagy egyházaknak (sőt általában felekezeti jellegűek voltak, ha nem is a felekezetek tartották fenn), tehát ezek az intézmények hagyományokkal rendelkeznek.

A vallásos nevelésnek – melynek vállalása belső késztetésből, hitből, szeretetből fakad – közoktatásunkban elvitathatatlan nyomai vannak. A világháború előtt a felekezeti óvodák kiemelt célkitűzése: a gyermek erkölcsi fejlődése, a haza iránti szeretet, az egymás iránti megbecsülés, tisztelet, a munkához szoktatás szerves része volt az óvodai nevelés egészének. Az eszmei háttér kétféle módon épült be a hétköznapi életbe: indirekt módon (versek, mesék, énekek tartalmaztak olyan mondanivalót, amelyek a gyerekek hitét erősítették), direkter módon (a gyerekek konkrétan megismerkedtek egyházuk liturgiájával, egyszerűbb imákat tanultak és hangkészletüknek megfelelő egyházi énekeket).

A játékot, a mozgást, a zenei nevelést, a mesehallgatást, a kézügyesség fejlesztését tekintették fő feladatnak, amelybe részben beépítve, részben pedig azt kiegészítve ismerték meg a gyerekek saját hitük alapjait, tanításait.

A mi óvodánkra is ez a szemlélet a jellemző (a több évtizedes kényszerszünet ellenére), mindez megjelenik Helyi nevelési programunkban (továbbiakban: H.O.P.).

A több évszázados múlt mutatja a keresztény jellegű intézmények elhivatottságát és életképességét.

IV. A KATOLIKUS ÓVODA FELADATAI ÉS BELSŐ TARTALMA

1. SZINTÉZIS A HIT ÉS MŰVELTSÉG KÖZÖTT

A katolikus óvoda

- nem pusztán ismereteket nyújt, hanem értékeket közvetít,
- elindítja a gyermekeket a hit elmélyítésének útján,
- kiaknázza a tevékenységi formák lehetőségeit a keresztény személyiség kibontakozása érdekében,
- alakítja a növendékei lelkét és szívét,
- alkalmassá teszi őket a személyes, odaadó szeretetre Krisztus iránt,
- az emberi tudást tiszteli, fölfedezni való igazságokra irányítja figyelmüket,
- az értékek elsajátítása során az örök valóság felé ösztönöz.

E célok leginkább a nevelő személyektől függenek. A nevelő tehetségén, odaadásán múlik, hogy a nevelés a hit (keresztény örömhír) átadásává váljék. Ezt a feladatot elkötelezett, elhivatott, Krisztust követő nevelők tudják betölteni, akik nemcsak szavukkal, hanem egész lényükkel mutatják be a keresztény misztériumot. Az óvónő megjelenése kulturált, ápolt, mértéktartó. Nem felejtethi, hogy öltözködése, beszédmódja is nevelő erővel bír. Tekintélyének alapja a tetteiben mutatott példa. Minden dolgozó szerepe „minőségi” (magatartási) modell. Az Etikai Kódex részletesen tartalmazza a katolikus nevelőtől elvárt erkölcsi alapelveket.

2. NYELVEZET, AZ INTÉZMÉNYEN BELÜLI KOMMUNIKÁCIÓ

A beszédmód is tükrözi az értékek egyfajta alapállását. A sajátos szókincre – mely jellemez minket, intézményünket – szeretnék néhány példát bemutatni:

- December hatodikán Mikulás érkezik hozzánk, hiszen Szent Miklósra emlékezünk ezen a napon, nem a Télapóra.
- Ha egyházi személy érkezik, vagy a hitoktató óvónő jön csoportunkba, őket a templomban használatos formulával (Dicsértessék a Jézus Krisztus!) köszöntjük.
- Étkezések előtt és után imádkozunk.
- Betegeinkért hiányzásuk napján fohászt mondunk.
- Hálaadás a napi együttlétért.
- Szülői és nevelői értekezleteinket imával vagy fohással kezdjük. E két alkalom között lényeges különbség: a szülői értekezleten a közérthetőség kívánalmának, a nevelési értekezleten a szakszerűségnek (szakszavak, szakmai kifejezések helyes alkalmazásának) való megfelelés.

A gyerekek sok esetben tegeznek a felnőtteket, hosszú folyamat a magázó beszédforma elsajátítása. Ebben fontos szerepe van annak, hogy a felnőttek beszéde modellértékű legyen a gyerekek számára. Ez nemcsak tiszta hangzójelentést jelent, hanem a gyermek életkorához igazodó beszédtempót, egyéni beszédészlelési, beszédmegértési szintjéhez való igazodást. (Ügyelni kell a mondatok hosszúságára, a szavak megválasztására → információtartalma a gyermek korának megfelelő legyen!)

Nevelőmunkánkban is alapvető terület az anyanyelvi-kommunikációs nevelés, a társas kapcsolatok fejlesztése. Nem tekintjük külön tevékenységnek, szerves része a nevelés egész folyamatának. Az összes tevékenységformában kiemelt figyelmet kell fordítani az anyanyelvi fejlesztésre (szükség esetén szakember: orvos, logopédus bevonásával).

Munkaközösség keretében is foglalkozunk az anyanyelvi neveléssel intézményünkben.

Arra neveljük a gyerekeket, hogy bátran nyilatkozzanak meg, mondják el élményeiket, gondolataikat.

Az óvónőknek relatív nagy ismeretanyaghoz kell fejleszteniük a gyermekek nyelvi készségét. A gyermekek beszédfejlődése között azonban nagy eltérések lehetnek, amelyet az öröklött adottságok, a szociális környezet és a gyermekekkel való foglalkozás döntően befolyásol (3 éves korig főleg a család, a közvetlen környezet).

Az óvónői beszédstílus nemcsak a gyermekekkel, hanem a szülőkkel való kapcsolatban is meghatározó. Munkánk nehéz, de élményjellegű. Fontos feladat számunkra, hogy a családban megkezdett nevelést folytassuk. Ezért a nyelvi fejlesztésre, annak fontosságára ráirányítjuk a szülők figyelmét.

Nyelvi fejlesztési feladataink a következők:

- a világról szerzett tapasztalatok szóbeli kifejezésére,
- a kapcsolatfelvétel és -tartás nyelvi technikáinak megalapozása,
- az önkifejezés lehetőségeire,
- a tevékenységekhez kapcsolódó gondolatok kifejezésére való nevelés.

Az egyéni nevelés-fejlesztés megkívánja a gyermek beszédképességének pontos ismeretét. A játékos helyzetekben (amelybe, ha jól avatkozunk be) mintául szolgáló beszédfordulatokkal gazdagíthatjuk beszédüket.

Az anyanyelvi nevelés legfontosabb eszközei a versek, mesék.

„A mese, a dal, a vers a nyelv ünnepi ruhája: belső képek és a nyelvzene szempontjából is megformált tartalom!”² Megszerettetésük a családokkal közös ügyünk.

Megmutatjuk (nyílt napokon, nyilvános óvodai ünnepélyeinken, a szülőkkel közös kirándulásaink alkalmával, illetve olvashatják a faliújságról), milyen irodalmi és zenei anyagot használunk – esetleg mit érdemes művészi értéke miatt megvásárolni. Így az esztétikai, nyelvi anyag azonos válogatásban kerülhet a gyermek elé a családban és az óvodában is.

V. A MESE

„A mese a felnőtt szívből jövő ajándéka.”
(Bruno Bettelheim)

A mese „az egész napi óvodai zajban a csend szigete. Pihentet, szórakoztat, táplálja a képzeletet, segít az élmények feldolgozásában (elaborációs hatása van) és teljes világgépet, világmagyarázatot ad.”²³

A mese híd a valóság és a vágyak között. Meg kell tanulni a magyar népmese nyelvét. „A mesei szövegek a nyelvzene szempontjából kidolgozottak. Ritmusuk a magyar észjárás tagolását ... követi.”²⁴

Óvodában szoros kapcsolata van a játékkal: érzelmi, értelmi, nyelvi mély struktúrákat alapoz meg.

1. A MAGYAR NÉPMESE

*„Isten szól hozzánk olyan nyelven,
melyet a gyermek is megért.”*
(Baumel Fanny)

Benedek Elek születésnapján, szeptember 30-án ünnepeljük a magyar népmesét. Ez részben öröm, hogy ennek a páratlan kincsünknek is van már ünnepe. A magyar nép még ebben a reményvesztett korban is ki tudja kerekíteni a világot. Ugyanakkor, amiről az év egy napján megemlékezünk – hivatalosan megünnepeljük –, az fokozott figyelmet, odafigyelést igényel, vagyis veszélybe került! Óvnunk, őriznünk kell.

Az anyanyelv – egyáltalán a nyelv – maga a kultúra.

A magyar népmese pedig ennek a kultúrának szerves része. Szóbeliség – szójhagyomány – útján terjedő, kitalált történet. Különleges, mintha nem is az ember, hanem a természet közvetlen műve lenne. Évszázadok során jött létre, számtalan ember nyomát hordozza: ami nem időtálló, az lekopott, lecsiszolódott róla. Csak az maradt meg, ami mindenki számára érvényes és létfontosságú. Nem csak a gyermekeknek szól, hanem a felnőtteknek is. Sőt régen a falvakban a mesemondó alkalmak a dolgos hétköznapiakon az ő szórakozásukat, pihenésüket biztosította.

„A gyökerek persze nem látszanak, de tudjuk, hogy azok tartják a fát.”
(Görög költő)

A mesék a lélek mélyén, a múltban gyökereznek. A mese egy forrás, lehetőség olyan folyamatok követésére, megélésére, tanulására is, melyek a tudattalan mélyével kapcsolatosak, és hozzátartoznak életünkhöz.

A mese lehetséges lélektani funkciói:

- feszültségcsökkentés, vágyteljesítés a humoron keresztül,
- nevelési célok megvalósítása tanulságok, információk átadása által,
- önismeret növelése, problémamegoldás új lehetőségek és megoldás-módok felvetésével,
- személyiségfejlesztés,
- archaikus problémahelyzeteket érintve megoldást kínál,
- lelki fejlődés-utakat ír le.

Ezért a magyar óvodákban nagyon fontos szerepe van a mesének. Társas élmény, örömforrás a gyermek számára. Szeretnénk nemzeti kultúránk hagyományaihoz fűződő pozitív érzelmi viszonyt kialakítani a gyermekekben.

A mese közvetíti a társadalmi konfliktusokat, ezek feloldásának kommunikációs lehetőségeit, pozitív életszemléletet. Feszültséget hordoz és feloldja azt (előfeltétele a felnőttkori mentális higiéne biztosításának), világképet alapoz meg, jelentős szerepe van az ember többszintű gondolkodásának (mesetudat és valóság) kialakításában. A mese alakítja a gyermek humorérzékét és elősegíti egészséges, kiegyensúlyozott lelki fejlődését.

2. HOGYAN HAT A MESE?

*„Az ismeretlen megismerési vágya,
az új megismerésének kiindulópontjai a csodálkozás.
Minden érdeklődés az érzelmekben gyökerezik.”
(Platón)*

A mese lehetőség, szimbolikus formában hordoz üzeneteket, szórakoztat, nevel, tanít, gyakorlati tapasztalatokat rejt, a meshős példáján keresztül útmutatást ad, hogyan lehet és kell helytállni nehéz helyzetekben, kikapcsolja a hallgatóságot a mindennapok gondjából, olyan világba visz, ahol a hősök, események nem mindennapiak.

A mesében a legbecsületesebb törvények uralkodnak: a jó mindig elnyeri jutalmát, a szegény, vagy a legkisebb a győzelmével nem él vissza, hanem segít szülein; rossz testvéreinek megbocsát.

A meshősöket az igazság törvényei vezérlik; titokzatos természetfeletti segítséget kapnak (táltos ló, varázsgyűrű, legyőzhetetlen kard, vezényszóra integető bot), problémái megoldódnak.

A magyar népmeséknek több mint a fele tündérmese (ennek ellenére tündérek igen ritkán szerepelnek benne). A jó tündérmese tartalmazza azokat a konfliktusokat is, amelyekkel az óvodás korosztály küszködik. A mese hőse a „legkisebb”, a kiszolgáltatott (néha lebecsült és megalázott).

A gyermek saját sorsát éli át mesehallgatás közben, és a mesehős diadalával jut katarzishoz. A klasszikus tündérmese ambivalenciáról szól: szülő–gyermek küzdelem, „mely lelkükben a szeretetből származó kötelezettségek »rabsága« és a függetlenségből eredő »szabadság« között zajlik.”⁵

A mesének lételeme a hallgatóság: tudják, hogy „ez csak mese”, mégis elfogadják a sosemvolt világot, és mindazt, ami a mesehőssel történik.

A jó mesemondó igazi „előadó”, büszke tudományára. Nagyon fontos az óvónő előadásmódja, segítenie kell, hogy a gyermekben megelevenedjen egy belső képsor szavai hatására.

Óvodáskorra tehető a mágikus világkép: a gyermek vágyakban áramló gondolkodása és rendíthetetlen hite: azért, mert ő szeretné, vágyai azonnal megvalósulnak. A mesék varázslatos világa ugyanígy működik. A mesék világa nem a gyermek fantáziáját, hanem gondolkodását tükrözi: azt a képet, melyet környezetéről alkot, és azokat a hipotéziseket, amelyek ennek a világnak a működését számára érthetővé teszik.

3. „MESEI ÉS GYERMEKI”

Felmerülhet a kérdés: eredetileg a felnőtteknek szánt mesék megfelelnek-e, élményt nyújtanak-e a gyermekeknek? A gyermeklélektan szempontjából vizsgálva a mesei elemek, fordulatok megfelelői a „gyermekinek”; az óvodáskorra jellemző gondolati, indulati, szemléleti vonásoknak.

Mérei–Binet *Gyermeklélektanában* olvashatjuk, melyek ezek a motívumok (a mesei találkozása a gyermekivel):

- az átváltozás – „minden minden lehet”
- az ellentétek kedvelése (pl. végletes tulajdonságok: gyönyörű-rút, jó-sáros-gonosz; helyszínek)
- az ismétlések beleélési folyamatosságot és biztonságot adnak (az érzelmi átélés és a ráismerés, ismerősség hatásával)
- „veszélybe kerül, de megmenekül” – a mesehős és a gyermek is (a gyermeki képzelet gyakori sémája is)
- kompenzálás – kiegyenlítési túlzás (aki hátrányba kerül, kárpótlást nyer)
- a vágyteljesítés dinamikája (vágyak a jelképek köntösében)

A mese a gyermek gondolkodásának, világnézeti fejlődésének helyes alakulását a mesélés helyes módjával, az ennek nyomán kialakuló mesei kettős tudattal és a mesetémák életkornak – a kettős tudat fejlettségének – megfelelő kiválogatásával segíti elő.

4. A MESÉK KIVÁLASZTÁSA, ELRENDEZÉSE

A kiválasztott meséket a nevelési év folyamán sorba rendezzük (terjedem, szerkezeti bonyolultság, motívumgazdagság, stb. szerint). Természetes csoportosítási szempont az évszakok. Ez heti tervezésünkben úgy jelenik meg, hogy a külső világ tevékeny megismerésére, a nevelés témájára igyekszünk illeszteni a többi tevékenységforma anyagát, így a meséket is.

Szeretném itt bemutatni csoportomban, a Szív csoportban használt mese-repertoárt, a négy évszak szerinti csoportosításban (lásd mellékletek). Nagy-csoportban szívesen és örömmel használjuk Czárán Eszter: *Világnak Virága, Magyar műveltségünk napról napra kicsiknek és nagyoknak* című négy kötetes munkáját. Természetesen mindig az adott korcsoportnak, a gyerekek életkorának és érdeklődésének megfelelő meséket választunk ebből az ütemtervből kolléganőmmel, és azokat a meséket meséljük a gyerekeknek.

Ez a negyedévre előre összegyűjtött anyag csak keret, támpont, amelyet érdemes előre „emlékezetbe vésni” az óvónőnek, hogy az adott időszakban a pillanatnyi helyzetet figyelembe véve tudja használni.

Az elmúlt években anyanyelvi munkaközösségi foglalkozásaink témája a környezet felé fordulás volt, újszerű ünnepnapok (állatok, víz, föld, madarak és fák napja) hagyománnyá fejlesztése érdekében. Készítettünk egy komplex gyűjteményt, amely a „Természet jeles napjai” alkalmával, illetve az ünnepi ráhangolódásban, előkészületekben – az óvodai élet minden tevékenységi formáját érintve – kínál változatos tartalmat. Ezek közül, most a Meseajánlót mutatom be, mind a négy természeti ünnephez kapcsolódva (lásd mellékletek).

5. A MESEMONDÁS KÖRÜLMÉNYEINEK MEGTEREMTÉSE

A mese csendet követel: számomra fontos a csendes figyelem. Ehhez nem megfelelő a kötetlenség.

Kiscsoportosainkkal a következő meseváró szokást alakítottuk ki: amikor már mindenki befejezte a tízórait, a meseszőnyegen, a bábparaván előtt, ami a mesházunk is, kirakjuk a mesepárnákat. Ez jelzi, hogy mi következik. Egy idő után a gyerekek ezt már maguk is, önállóan megteszik, ők készülődnek, ugyanis minden nap várják a mesét. Amíg mindenki odaérkezik, könyvet nézegetnek, „mesélnek”, beszélgetnek a képekről. Majd amikor elcsendesednek, elmondjuk a „varázsmondókat”:

*Mese, mese, mátká
pillangós madárka,
megérkeztünk meseországba.*

Ezek után már tágra nyílt szemekkel várják a mesét. A mese végén a:

*Mese, mese, mátká
pillangós madárka,
visszajöttünk az óvodába.*

mondókéval „visszabontjuk” a szertartást. Vagy a *Magyar népmesék* c. rajzfilm főcímmel furulyázom, ezzel hívogatva a gyerekeket. A mese végén is ezzel a szignállal zárul a ceremónia.

Vannak kedvenc meséik (*pl. A kiskakas gyémántfélkrajcárja; Az aranytarajos kiskakas; A kismalac és a farkasok*), amelyeket rendszeresen kérnek. Minden nap mesélünk délelőtt és alvás előtt is. Ehhez is kötődik szertartás. Mackó bábbal éneklek a „*Füles Mackó mond most néktek szép meséket gyerekek...*” kezdetű dalt, a Füles című tévémeséből. A mese végeztével a film zenéjével zárom a mesehallgatást. Időnként egy mini zeneverklivel zenélek a mese előtt és után is. Esetleg altatódalt („*Édes álmat, jó éjt...*”) énekelek a mese végén. Az altatódalok, a zene hatására a gyerekek megnyugszanak, elpihennek, könnyebben elalszanak.

Mire figyeljünk?

A gyermek anyanyelvi fejlesztése szempontjából fel kell figyelni az óvónőnek arra, ha a gyermek a mesével nehezen köthető le, és láthatóan nem érdekli a mesehallgatás; ha a mesét csak akkor szereti hallgatni, ha látja a könyv képeit, vagy bábjátékot lát; ha a mesét nem szereti hallgatni, de a televíziót szívesen nézi (ekkor ugyanis – mint az előző esetben is – képi, vizuális megerősítés segíti a megértést).

Jó, ha tudjuk: a mese segíti a megkésett beszédfejlődésből adódó rendellenességek korrigálását.

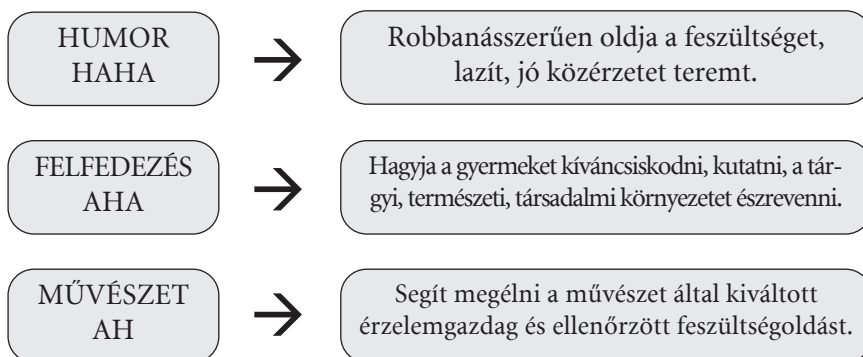
VI. A HUMOR SZEREPE ÓVODÁSKORBAN

„Azt mondom: Igyekezzünk az embereket felvidítani!”

(Árpád-házi Szent Erzsébet)

Munkánk során gyakran a negatívumok (agresszió, félelem, szorongás) kerülnek előtérbe. Pedig kisgyermekkorban a pozitív érzelmek, mint öröm, szeretet nagyon fontosak. A nevetés áldása vele születik az emberrel; lelki egészsége védelmének pedig legfontosabb alapja a jókedv, a nevetés, a vidámság és a pihenés.

A humornak tehát mentálhigiéniai jelentősége van: „*A humorérzék az elmeszellőzőablaka*” – mondja Ancsel Éva.

Nagy Jenőné: Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel

A humor is egy értékes eszköz a gyermek számára a világ megértésére, elhárítására vagy befogadására. Jó hatással van a gyermek érzelmi állapotára. Észre kell vennünk a mindennapokban a spontán adódó helyzeteket, amelyeket jól használva oldott légkört tudunk teremteni. Már kicsi korban is megnyilvánul a humorérzék. A gyermek számára mulatságos a szokatlanság: valakinek vagy valaminek a szokatlansága (pl. fiú lánynak öltözik be); a meglepetés, az újszerű dolog; a váratlan felbukkanás (olyan helyzetek, amelyeket korábban még nem tapasztalt).

Fontos a nyelvi humor is! A humoros fordulatokat tartalmazó mesékből is készítettem egy rövid meseajánlót (lásd mellékletek).

VII. A MESE ÉS A VIZUÁLIS NEVELÉS KAPCSOLATA

Az óvodás gyermekeknek az ábrázolás is egyfajta közlő nyelv, amellyel szóban el nem mondható, más tevékenységben át nem élhető dolgokat újra átélhet (pl. színek, alakok, formák, ritmus). Pszichológiai kutatások bizonyítják, hogy a vizuális és verbális fejlődés egységet alkot. Ez is az óvodás gondolkodásának egyik alapvető sajátossága. A nyelv, a beszéd, a kommunikáció fejlődését is segíti a gyermekek vizuális tevékenysége. A rajzos forma pedig a szónál sokkal többet is ki tud fejezni.

Az ismert mese alapján készülő munkák a forma- és színismeret önálló alkalmazására, újabb variánsok kitalálására és a képzelet működtetésére serkentik a gyermekeket.

A művészi előadások (Mesebólt Bábszínház) hatására csoportunkban minden alkalommal „fellángolt” a gyerekek bábozó, illetve dramatizáló kedve. Ezekhez a játékokhoz ujj- és kesztyűsbábok, fejdíszek, jelmezek állnak a gyerekek ren-

delkezésére a csoportban. Szívesen és módszeresen használják is ezeket. Sőt, saját készítésűekkel, pl. síkbábok, kirigami technikával megalkotott fejdíszekkel gazdagítják, kiegészítik a gyerekek (főleg nagycsoportban), amire éppen szükségük van.

Az óvoda kulturális szolgáltatása:

Az élményhez juttatás, az esztétikai igényesség fejlesztésén túl színházértő és élvező korosztály nevelése is célunk. Városunkban működik a *Mesebolt Báb-színház*. Gyermekelőadásaira a középsős és nagycsoportos gyerekeknek – a szülőikkel egyetemben – bérletet váltunk. Ez egy nevelési évben négy-öt alkalmat jelent. Egy ilyen előadásra készülve (fejlett nagycsoportosoknak) folytatásban felolvastam a *János vitézt*. Majd a darab megtekintése után kértem a gyerekeket, hogy rajzolják le, ami a legjobban tetszett nekik.

VIII. A GYERMEKEK AKTUÁLIS FEJLETTSÉGI SZINTJÉNEK MEGÁLLAPÍTÁSA A MESE SEGÍTSÉGÉVEL

A gyermek tevékenység közbeni viselkedése sok mindenre utal, a gyermek megismerésének alapvető forrása (így a mesehallgatás, a gyermek mesemondása, mesekitalálása, bábozása, dramatizálása is).

Szívesen használom a dr. Hegyi Ildikó: *Fejlődési lépcsőfokok óvodáskorban* c. könyvében található megfigyelési szempontokat, amelyek segítenek feltárni a gyermek

- értelmi fejlettségének mutatóit (figyelme fejlettségét, emlékezete állapotát, képzelete működését, gondolkodása több aspektusú működését),
- érzelmi, akarati fejlettségének mutatóit (milyen pozitív, negatív érzelmeket vált ki a gyermekből a hallott mese, ez mire ösztönzi őt, erkölcsi érzelmének milyen fokát jellemzik megnyilvánulásai, mely akarati tulajdonságok jelennek meg),
- szociális fejlettségének mutatóit (milyen szokások, tulajdonságok alapozódnak meg, alakulnak ki az egyes mesék hallgatását követően; illetve dramatizálásnál – identifikáció, empátia, segítségnyújtás, szervező, vagy alkalmazkodó képesség, önállóság, célszerűség, ötletesség, rugalmasság, feladattudat, önfegyelem, kudarc esetén milyen a reakciója, önkritika, kitartás),
- mozgásfejlettségének mutatóit (a mozgások mesélésakor kiegészítő tevékenységként jelennek meg – mimika, gesztus, testtartás, értelmezést segítő mozdulatok, utánzó mozgások, pantomimika).

Ezek a megfigyelések segítik a gyermek aktuális szintjének megállapítását, megmutatva, mire kell jobban odafigyelnie az óvónőnek, és szempontokat adva

a tapasztalt jelenségek regisztrálásához. Az irodalmi művek nyomán alakulnak a gyermek erkölcsi érzelmei. Viselkedési megnyilvánulásai irányadóak az erkölcsi érzelmek fokának jellemzéséhez (pl. segítségnyújtás kisebbnek, gyöngébbnek, bátorság, udvariasság, irigység, csúfolás, hazugság, igazmondás, a valótlanág elítélése). Megfigyelhetjük, mely akarat tulajdonságok jelennek meg (akaraterő, kitartás, határozottság, céltudatosság, döntési képesség).

IX. ÖSSZEGZÉS

*„A nevelés egyet jelent azzal,
hogy segítünk a gyermeknek valóra váltani a lehetőségeit.”*

(Erich Fromm: A szeretet művészete)

Mindennel nevelünk, amik vagyunk, és amit teszünk. Nekünk, óvónőknek a 3–6 éves korosztály nyelvművelőinek kell érezni magunkat. A szülőkkel együttműködve – de sajnos egyre több esetben őket helyettesítve – igyekszünk átadni, átörökíteni az anyanyelvet. Nekünk kell megtalálni az utat, hogy minden gyermek megkaphassa az optimális lehetőséget a fejlődésre.

Az óvodás gyermek beszédfejlődésének főbb tendenciái és jellemzői:

- a szituációs beszédjelleg háttérbe szorul és fokozatosan kifejlődik a kontextusos beszéd;
- a beszéd folyamatossá válik;
- erőteljesen gazdagodik a szókincs, változatosabb a mondat szerkesztés;
- fokozatosan felszabadul az érzelmek uralma alól és fegyelmesebbé válik;
- a beszéd reális, szociális funkciója gazdagodik.

Óvodáskorban a beszédfejlődés intenzívvé válik, a beszédaktivitás nő. A beszédfejlődésnek több mozgatója, ösztönzője van.

„Foglalkozunk meleg, sugárzó szeretettel a gyermekkel és akkor ő csodákra képes” – mondta Goethe. Hiszen meleg, ösztönző légkörben magasabb rendű tanulási motívumok bomlanak ki a gyermekekben, így a tanulás iránti vágy is. Mindig tartsuk szem előtt, hogy a felnőtt cselekedete, beszéde példa a gyermek előtt, tőlünk tanul, bennünket utánoz.

Néhány fontos szabály:

- Ha a gyermek beszél, figyeljünk rá!
- Hallgassuk végig türelemmel, megértéssel!
- Hagyjunk időt az átgondolásra, a válaszra (ha abban a pillanatban nincs elég időnk, nevezünk meg egy mási időpontot)!
- Teremtsünk kellemes légkört!
- Jó példával járjunk elől!

- A gyermekkel lassan, nyugodtan beszéljünk!
- Használjunk rövid és egyszerű mondatokat!
- Ne magyarázzunk túl sokat!
- Vegyük komolyan a gyermeket!
- Fogadjuk, fogadtassuk el hibás beszédét!

„Az irodalmi nevelés az anyanyelvi és kommunikációs neveléssel, mint annak alrendszerével segíti a gyermek értelmi fejlődését, harmonikus személyiségfejlődését. A gyermekkori élménybefogadás még globális, az irodalmi nevelés számára a kommunikáció egyik eszköze, ismeretek közvetítője, feszültséget hordozó és azt feloldó erőforrás. Röviden: művészet, ami a maga komplexitásában fejt ki hatását.”⁶

A népmese megérezteteti a gyermekkel, hogy az ember is a természet szerves része, a természeti környezettel egységet alkot, attól nem függetlenítheti magát. Nélkülözhetetlen világképe megalapozásában, alakítja humorérzékét, egészséges, kiegyensúlyozott lelki fejlődését.

„Ha a lélek parlagon marad szinte 7 éves korig, abban már nem terem meg, amit csak a korábbi művelés vethet el benne. Az óvó munkája nélkülözhetetlen, nem csak az egyéni, hanem a nemzetnevelés szempontjából is. A leggondosabb családi nevelés sem adhatja meg, amit az óvó nyújt: az emberi közösségbe való beilleszkedést.” (Kodály Zoltán)

X. MELLÉKLETEK

1. AZ EGYHÁZMEGYEI ÓVODA HELYI NEVELÉSI PROGRAMJÁNAK RÉSZLETEI

AZ ÉRTELMI NEVELÉS, DIFFERENCIÁLT FEJLESZTÉS

Az óvoda a gyermek érdeklődésére, kíváncsiságára építve biztosítson változatos tevékenységeket, amelyeken keresztül a természeti és társadalmi környezetről tapasztalatokat szerezhet.

További feladat a gyermek spontán szerzett tapasztalatainak, ismereteinek rendszerezése, bővítése, valamint az értelmi képességek és a kreativitás fejlesztése.

Az értelmi nevelésben kiemelt jelentőségű az anyanyelv fejlesztése, a kommunikáció különböző formáinak alakítása, mely a napi nevelőmunka során szinte állandóan jelen van, áthatja az óvodai élet minden területét. Szükséges figyelmet fordítani a helyes mintaadásra, a beszédkezdő kialakítására és fenntartására. Fontos a gyermeki kérdések és válaszok meghallgatása és az érdeklődő odafordulás.

Kognitív képességek:

- vizuális észlelés, alaklátás és formaállandóság (alak, forma, méret, szín, rész-egész viszony),
- téri tájékozódás (oldalosság, irányok, viszonyok),
- keresztcsatornák fejlődése, dolgok eredete,
- észlelt összefüggések vizuális megfogalmazása,
- feladatmegoldó képesség,
- gondolkodási műveletek (következtetés, konkretizálás, általánosítás, összehasonlítás, különbség-azonosság),
- verbális, vizuális memória és figyelem tartóssága, terjedelme.

Kommunikációs képességek:

- beszédhallás, beszédértés, szóbeli reprodukció, beszédelfogás, tiszta beszéd,
- hangok ejtése, szókincs,
- mondatszerkesztés,
- értelmes, folyamatos, összefüggő beszéd.

Ezen képességek fejlesztésében, minden területen nagyon fontos, hogy az óvónő vegye figyelembe a gyerekek egyéni fejlettségi szintjét.

A VALLÁSOS NEVELÉS

Úgy neveljük a gyerekeket a keresztény világnézet szellemében, hogy az evangélium és a katolikus egyház tanításában kifejezett értékek egész életükben meghatározóvá váljanak. Igyekszünk képessé tenni a gyerekeket a közösségi életet szabályozó értékek megvalósítására. Ezen értékek: az isten- és emberszeretet, igazság és igazságosság, hazaszeretet.

Feladatunk még a keresztény családi élet folytatásaként a keresztény hitélet megtapasztaltatása, megtapasztalása az óvodai élet során (felebaráti szeretet, erények, ünnepi áhítat...), hiszen a gyermek élményein át ismeri meg és jut közel a vallásos élethez.

Szeretetteljes, érzelmi biztonságot sugárzó légkörben a sokféle tevékenységgel (pl. Jézus életéről szóló bibliai történetek dramatizálásával) szociális tanulás válik lehetővé.

Az óvodai megalapozás időszakában szeretnénk olyan igényszintet kialakítani és erősíteni, mely példakövető és kihat későbbi életvitelükre is.

ANYANYELVI NEVELÉS

Nem tekinthetjük külön tevékenységnek, szerves része a nevelés egész folyamatának.

Az összes tevékenységformában kiemelt figyelmet kell fordítani az anyanyelvi fejlesztésre. (Sajátos nevelési igényű gyermekeknél szakember: orvos, logopédus bevonásával.)

Az anyanyelvi fejlesztés feladata:

- játékos beszédindítás,
- elemi kommunikáció megindítása,
- hangdifferenciálások,
- szókincs fejlesztése,
- a családon belüli kommunikáció irányítása és pedagógiai támogatása,
- beszéd és mozgás koordinálása.

Munkaközösség keretében is foglalkozunk az anyanyelvi neveléssel.

Az anyanyelvi nevelés során megvalósított feladatainkon keresztül:

- nő a gyermek tájékozottsága,
- gazdagodnak ismeretei,
- alakulnak társas kapcsolatai,
- fejlődik beszédkészsége, anyanyelvi kultúrája.

A helyes és szép beszéd pedig (melyben a példaadás az óvónő fontos feladata) mélyíti a gyermek érzelmeit, fejleszti esztétikai érzékét, előkészíti irodalmi élmények befogadására.

VERS, MESE

Az óvodás gyermek életkorának megfelelő irodalmi műfajok a vers és a mese. E terület szorosan összefonódik az anyanyelvi neveléssel. A mese és a vers az anyanyelv közegén át emberi kapcsolatokra tanít, mélyíti az önismeretet, segíti a világ megismerését.

A népi eredetű mesének erkölcsi tartalma van. A mese oldja a gyermek szorongásait, amelyeket a nagyrészt még ismeretlen világ, a feldolgozatlan indulatok váltanak ki belőle.

Az óvónő feladatai:

- keltse fel a gyermekek mese, vers iránti érdeklődését;
- teremtsen meg a meghitt légkört a meséléshez;
- a mese a nap fontos eseménye legyen, minden csoportban legyenek szokások, hagyományok, amelyek ezt elősegítik;
- legyen mindennapos az elalvás előtti mesemondás;
- biztosítsa a gyermekek számára a mesélés, verselés, bábozás, dramatizálás feltételeit a nap bármely szakában;
- ismertesse meg a magyar népköltészet, népmese és gyermekirodalom alkotásait (novellák, verses mesék, meseregények), emellett a nemzetközi irodalomból is válogasson meséket, figyelembe véve a gyermekek életkorát, használja fel a vallásos gyermekirodalom életkor-specifikus műveit;
- kedveltesse meg a gyerekekkel a verseket a ritmusán, hangzásán, hangulatán keresztül;
- a gyerekek könyvhöz fűződő érzelmi kapcsolatának megalapozása érdekében alakítson ki könyvsarkot, ahol a gyerekeknek módjuk van egyéni könyvnezegetésre, valamint beszélgethetnek és mesélhetnek a látottakról;
- a bibliai történetek is épüljenek be az irodalmi élmények körébe – tematikusan kapcsolja ezeket az egyházi ünnepekhez, és mindig alkalmazkodjon a gyerekek lelkiállapotához, figyelméhez, hangulatához is;
- tanítson rövid imákat;
- kezdeményezze, hogy otthon is rendszeresen verseljenek, meséljenek a felnőttek a gyerekeknek;
- imádkozzanak együtt.

Gyermeki tevékenységek:

- várják, kérik a mesemondást, verselést, mondókázást (közös imát);
- a mesét csendben, figyelmesen hallgatják;
- kedvenc meséjüket, bibliai történetüket eljátsszák, dramatizálják vagy bábozzák;
- egyénileg és közösen is mondanak mondókát, verset, rövid mesét, kis imákat (fohász, hálaadás);

- mesekönyveket, verseskönyveket, képes gyermekbibliát nézegetnek, beszélgetnek róla a képek, élmények alapján;
- otthonról is hoznak kedvenc könyveket;
- vigyáznak a könyvre, a könyvespolcukat rendben tartják.

A fejlődés jellemzői iskolába lépéskor:

- a gyerekek játék közben odaillő szövegeket, rigmusokat mondogatnak, az elhangzott vers, mondóka ismétlését kéri;
- 10-12 mondókát, 6-8 verset, rövid imát megjegyeznek, 15-20 verset meghallgatnak az év folyamán;
- társak az óvónő énekes, halandzsás, mozgásos, improvizációs játékkezdeményeiben;
- megszilárdulnak a mesehallgatáshoz kapcsolódó szokásaik, maguk is segítenek a mesehallgatás feltételeinek kialakításában;
- figyelmesen, csendben végighallgatják a mesét, bibliai történetet;
- a folytatásos mesék, verses mesék, meseregények szálaait össze tudják kötni, képesek követni a Jézus életéről szóló történeteket;
- van kedvenc meséjük, mesehősük, az ismert mesék bábozása, dramatizálása, rajzolása kedvelt szórakozásaik közé tartozik;
- mesekönyveik, imakönyvük, gyermekbibliájuk képeit önállóan is hosszasan nézegetik, mutatják egymásnak, beszélgetnek róluk, „mímelik” az olvasást. A képek alapján megtalálják legkedvesebb meséiket, bibliai történetüket. Vigyáznak a könyvekre.

Módszertani alapelvek:

Az óvónő törekedjen arra, hogy a gyermekek életkorának megfelelő irodalmi anyagot igényesen válogasson, így biztosítsa, hogy a gyerekek ismerkedhessenek a magyar irodalom értékeivel és a népköltéssel.

A mese a legtágabb értelemben tanít az indulatok feldolgozására, belső képteremtésre. E képességek kifejlődése az olvasóvá válás alapja.

Az óvónő használja fel a keresztény vallási kultúra eseményeit, történeteit, illusztrált irodalmát. Ezeket a gyerekek érdeklődésétől, élményétől, a közeledő ünnepektől függően válassza ki. Úgy mondja el, hogy hozzá kapcsolódó bibliai ígerész mondanivalójának megfeleljen. Előadásmódja legyen természetes, gyertyagyújtás, esetleg imádság előzze meg, ezzel is megkülönböztetve a mesétől. Helyszínéül ne a mesesarkot válassza!

HETIREND

A tanévben minden csoport egymáshoz igazodva állítja össze rugalmas hetirendjét. Külön nevelési tervet készítünk a nyári időszakra, ütemenként egy csoportnaplóban.

A játékba ágyazottan kerül sor a különféle tevékenységformákra.

A gyerekek korától függően kisebb-nagyobb kirándulásokat szervezünk.

Biztosítjuk a nyár vakáció jellegét (kézműves műhely, bábozás, sportversenyek stb.)

Szeptember 1-től május 31-ig			
Kötött tevékenység		Kötetlen tevékenység Szabadon választható tev.	
Tevékenység megnevezése	Tevékenység ideje	Tevékenység megnevezése	Tevékenység ideje
Hitre nevelés			
Testnevelés	A hét meghatározott napján Heti egy alkalom	<ul style="list-style-type: none"> •Játék •Munka jellegű tevékenységek •Szabad mozgás •Vers, mese •Ének, zene, énekes játék •A külső világ tevékeny megismerése •A környezet formai, mennyiségi, téri viszonyai 	Nincs meghatározott napja (a gyerekek spontán érdeklődése alapján, a gyermekek vagy az óvónők megbeszélése szerint)
Hittan	A hét meghatározott napjain Heti két alkalommal	<ul style="list-style-type: none"> •Rajzolás, mintázás, kézimunka •Anyanyelvi nevelés •Mozgás 	

Június 1-től augusztus 31-ig	
Kötetlen tevékenység Szabadon választható tevékenység	
Tevékenység megnevezése	Tevékenység ideje
<ul style="list-style-type: none"> •Játék •Vers, mese •Ének, zene, énekes játék •A külső világ tevékeny megismerése •Rajzolás, mintázás, kézimunka •Munka jellegű tevékenység •Mozgás, mozgásos játékok •Hitre nevelés 	<p>Nincs meghatározott napja (a gyerekek spontán érdeklődése alapján vagy az óvónők kezdeményezésére)</p>

2. MESEAJÁNLÓ

Évszakok szerinti gyűjtés

Ősz

A kóró és a kismadár

A répa (orosz népmese)

La Fontaine: A tücsök és a hangya

Móricz Zsigmond: Iciri-piciri

Szóló szőlő, mosolygó alma, csengőbarack

A sünn és a bogáncs

Gárdonyi Géza: Viszontlátásra, gólyamadár!

Móra Ferenc: Dióbél királykisasszony

Tél

A kismalac és a farkasok

Varga Katalin: Téli lakoma

Kormos István: A tréfás mackók

Bakó Ágnes: Kuttyaszánon

Molnár Andrea: Madárkert

Fésűs Éva: A télkergető hóvirág

Móra Ferenc: A didergő király

A csillagszemű juhász

Tavaszi

A három pillangó
A rozmaringszál
Fésűs Éva: Virágbál
Fésűs Éva: Mókus Péter kiskertje
Fésűs Éva: Kié a virág?
Molnár Andrea: Mese a feledékeny tavaszciról
Móra Ferenc: A nyughatatlan méhecske
Benedek Elek: A gerle és a szarka
Kányádi Sándor: Meddig ér a rigófűttyű?
Zelk Zoltán: Négy vándor
Kányádi Sándor: A kisfiú, aki ibolyát látott

Nyári

A három kismalac
Nyakigláb, Csupaháj, Málészáj
Ilók és Mihók
Mészöly Miklós: Pipiske és a fűszál
Kormos István: Vackor iskolát kerül, de....
Vázsonyi Endre: Rémusz bácsi meséi

A természet jeles ünnepei szerint

„A kisgyermek tankönyve maga az élet legyen!”
(Comenius)

Állatok világnapja (október 4.)

Illyés Gyula: Hetvenhét magyar népmese
Kacor király
A kakas és a pipe
Az állatok nyelvén tudó juhász
A táltos ökör
A róka és a farkas a lakodalomban
A malacon nyert királylány
A legerősebb állat
A muzsikáló ezüstkecske
A loncsos medve
A farkas mulatni megy, azután szállni tanul
A kígyókirály gyűrűje
A rest macska
A halkisasszony
A libapásztorból lett királyné

Mátyás király meg az igazmondó juhász
A róka, a medve és a szegény ember
A rátóti csikótojás
Három aranyszőrű bakkecske
A hét holló

Óvodások könyve

Kutya szeretne lenni
A róka meg a daru vendégségben
A kakas meg a babszem
A ravasz macska
A hűséges sólyom
A kertész és a medve
A macska meg az egér
Hogyan keresett társat a kutya?
Mi történt a kiségerrel?
A kérkedő nyúl
A rakoncátlan kigida
A róka meg a kakas
A verébfióka
Az aranytarajos kiskakas
A másik macska
Farkastanya

Arany László Fehérlófia

A kiskakas gyémánt félkrajcárja
Az őzike
A vadgalamb és a szarka
A kóró és a kismadár
Fehérlófia
Farkas-barkas
Félig nyúzott bakkecske
A kismalac és a farkasok
A macska és az egér
A szürke ló
A kakas meg a jércike
Miért haragszik a disznó a kutyára, a kutya a macskára, a macska az egérre?

Kisgyermek nagy mesekönyve

Egérvadászat
A holló meg a bagoly
A három pillangó
Csengős macska nem fog egeret
Az aranyszőrű bárány

A víz világnapja (március 22.)

Kisgyermek nagy mesekönyve

Bálint Ágnes: Az esőcsepp látogatóba megy

Mese a kislányról, aki belepottyant a sárba

Zsitkov: Az icinke-picinke halacska

Szutyjev: Vidám mesék

A kis hajó

A gomba alatt

A három kiscica

Óvodások könyve

Zelk Zoltán: Páráska

Vízianyó jótette (észt népmese)

Tenger Csudája (magyar népmese)

Világszép Nádszál kisasszony

Háromágú tölgyfa tündére

Az öreg halász és a nagyravágyó felesége

Tarbay Ede: Mikor fagy, mikor olvad?

Pénzes Betlen: Bölcső a víz alatt

Mészöly Miklós: Pipiske és a fűszál

Bauer Gabriella: Gyermekirodalmi szöveggyűjtemény

A három pillangó

Móra Ferenc: A nyughatatlan méhecske

A világ vándora

A kíváncsi hópelyhek

Milne: Micimackó – Malackát kiönti az árvíz

Föld napja (április 22.)

Magyar népmesék (Zilahi Józsefné: Mese, vers az óvodákban II.)

Vitéz László

Az égig érő fa

Fehérlófia

Nap, Hold, Csillag megszabadítása

Szélördög

Mezőszárnyasi

Kerek kő

Tündérszép Ilona és Árgyélus

Tündér Erzsébet

Rózsa Ibolya

A zöldszakállú király
Világszép Sárkány Rózsa
Világszép Nádszál úrfi
A tűzmadár
A rozmaringszál
Az aranytulipán
Sánta Muki
A mindent járó malmocska
Pacimanci
Az ördög-szerető
Benedek Elek: Többsincs királyfi
Móra Ferenc: Nyughatatlan méhecske
Fésűs Éva: Mókus Péter kiskertje
Fésűs Éva: Virágbál
Molnár Andrea: Mese a feledékeny tavaszról
Katajev: Hétszínvirág

Hetedhétország legszebb meséiből

A tizenhárom hegy
A medve meg a szúnyog
Nyafkapanna

Verses mesék

Donászy Magda: A répa
Juhász Gyula: Mese
Szilágyi Domonkos: Tréfás mese
Tamkó Sirató Károly: Késő ősz
Tamkó Sirató Károly: Mondjam még?

Madarak és fák napja (május – mozgó ünnep)

Schmidt Egon könyvei felolvasásra

Csalafi
A madáretető vendégei

Mesék

A fa élete
Az égis éró fa
Jávorból furulyácska
A háromágú tölgyfa tündére
Fésűs Éva: A büszke tölgyfa
Bálint Ágnes: Ilyen emlék, meg olyan emlék
Az örökzöld fa (olasz mese)

Kányádi Sándor: A táltos madár
Kányádi Sándor: Meddig ér a rigófütty?
Kányádi Sándor: Aranyszóló pinyőke
A kóró és a kismadár
Molnár Andrea: Madárkert
Tarbay Ede: Játék a természetről

Humoros mesék

Óvodások mesekönyve

A medve és a macska
Az egerecske
Kolontos Palkó
A bolondos legény
Nyakigláb, Csupaháj meg Málészáj
Pityi Palkó
Az már nem igaz
A három selyp lány
Dolgozz, macska
A rátóti csikótojas
Babszem csacsi
Mit beszélnek a szamarak?
Házasodik a daru

Icinke-picinke

A három kívánság
Csali mese
A kiskakas gyémánt félkrajcárja

Gyermekirodalom

Iciri-piciri
A török meg a tehenek
Az aranyszőrű bárány
A medve, a róka meg a bődön vaj

Napról napra

Ilók és Mihók

BIBLIOGRÁFIA

- Egyházmegyei Óvoda Helyi nevelési programja* (2004), Szombathely
BAUER GABRIELLA: *Gyermekirodalmi szöveggyűjtemény*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1980
BAKONYI ANNA: *Irányzatok, alternativitás az óvodai nevelés területén*, Tárogató Kiadó, Budapest, 1995
CSAPO JUDIT: *Szervezetelmélet*, In: *Iskolavezetés és fejlesztés (C-modul)*, Közoktatási Vezetőképző Intézet, Szeged, 1996
DANKÓ ERVINNÉ: *Nyelvi – kommunikációs nevelés az óvodában*, OKKER Kiadó, Budapest, é.n.
HEGYI ILDIKÓ: *Fejlődési lépcsőfokok óvodáskorban*, OKKER Kiadó, Budapest, 1999
JÁVORSZKY EDIT: *Fejlődépszichológia*, Edutech Kiadó, Sopron, 1995
Etikai Kódex a magyarországi Katolikus Egyház közoktatási intézményeiben dolgozó pedagógusok számára, kész.: KPSZTI, Budapest, 1998
KÓSA LÁSZLÓ – SZEMERKÉNYI A.: *Apáról fiúra*, Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1993
KUTI ISTVÁN – KUTI ISTVÁNNÉ: *A KÖRLÁNC környezeti nevelés választható óvodai programja*, Kecskeméti Tanítóképző Főiskola, Kecskemét, 1998
MARTONNÉ MÁJER MÁRIA: *Tágasságot nekünk is, ha kicsikék vagyunk is! A humor felfedezése óvodás korban* In: *Óvónők kincsesládája*, RAABE Klett Kiadó, Budapest, 2003
MÉREI FERENC – V. BINET ÁGNES: *Gyermeklélektan*, Gondolat, Budapest, 1981
Csak tiszta forrásból, Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel, Választható program, szerk. Nagy Jenőné, szerzői kiadás, Szolnok, 1996
Óvoda az ezredfordulón, Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Budapest, 1998
ZILAHY JÓZSEFNÉ: *Nevelés az óvodában verssel, mesével*, MULTIGRAF GMK, 1989
ZILAHY JÓZSEFNÉ: *Óvodai nevelés játékkal, mesével*, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 1996
ZILAHY JÓZSEFNÉ: *Mese – vers az óvodában*, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 1998

JEGYZETEK

1. CSAPÓ JUDIT: *Szervezetelmélet*, 27. o.
2. ZILAHÍ JÓZSEFNÉ: *Mese – vers az óvodában*, 38. o.
3. U.o. 9. o.
4. U.o. 38. o.
5. RANSCHBURG JENŐ: *A tündérmesék lélektanából*, www.estimesevar.hu
6. KUTI ISTVÁN – KUTI ISTVÁNNÉ: *A KÖRLÁNC környezeti nevelés választható óvodai programja*

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETŐ GONDOLATOK	1
II. FOGALMAK	2
III. TÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEK.....	4
IV. A KATOLIKUS ÓVODA FELADATAI ÉS BELSŐ TARTALMA	5
1. Szintézis a hit és műveltség között	5
2. Nyelvezet, az intézményen belüli kommunikáció.....	5
V. A MESE	7
1. A magyar népmese	7
2. Hogyan hat a mese	8
3. „Mesei és gyermeki”	9
4. A mesék kiválasztása, elrendezése	10
5. A mesemondás körülményeinek megteremtése	10
VI. A HUMOR SZEREPE ÓVODÁSKORBAN	11
VII. A MESE ÉS A VIZUÁLIS NEVELÉS KAPCSOLATA.....	12
VIII. A GYERMEKEK AKTUÁLIS FEJLETTSÉGI SZINTJÉNEK MEGÁLLAPÍTÁSA A MESE SEGÍTSÉGÉVEL.....	13
IX. ÖSSZEGZÉS	14
X. MELLÉKLETEK.....	16
1. Az Egyházmegyei óvoda Helyi nevelési programjának részletei..	16
2. Meseajánló.....	21
BIBLIOGRÁFIA	27
JEGYZETEK	28